

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 81'255.4

Н. А. Городнюк

ДІАЛОГІЗМ ПЕРЕКЛАДУ В КОМПАРАТИВНОМУ ВИМІРІ

Рецензія на монографію Вікторії Приходько «Рецепція та інтерпретація художнього тексту в іншомовному дискурсі: компаративний вимір» (Луцьк, 2019)

У статті рецензується монографія В. Приходько «Рецепція та інтерпретація художнього тексту в іншомовному дискурсі: компаративний вимір». Вказується на актуальність вивчення особливостей і закономірностей художнього перекладу в компаративному аспекті. Зауважується, що питання інтертекстуальності в монографії розглядається, насамперед, як перекладознавча проблема. Звертається особлива увага на розгляд іншомовної рецепції та інтерпретації сміхової культури в цілому і «гоголівського сміху» зокрема. Відзначено плідність ідеї дослідити рецепцію та інтерпретацію етноспецифіки колористики та фразеології в іншомовному дискурсі.

Ключові слова: монографія, рецепція, інтерпретація, переклад, сміхова культура, колір, фразеологізм.

DOI 10.34079/2226-3055-2020-13-22-92-95

Актуальність монографії В. Приходько «Рецепція та інтерпретація художнього тексту в іншомовному дискурсі: компаративний вимір» (Луцьк, 2019) визначається, насамперед, тим, що сучасні національні літератури все більше взаємодіють між собою через переклад, а отже, зростає потреба розгляду перекладених творів в зіставленні з оригіналами. Вивчення особливостей і закономірностей художнього перекладу становить важливий напрямок сучасних компаративістських досліджень. Тому, зважаючи на зазначену актуальність, монографія нині є на часі.

У роботі увагу сконцентровано на способах збереження національно-культурного компоненту художнього тексту в перекладі. Саме в цьому аспекті проаналізовано твори М. Гоголя, Ф. Достоєвського, Р. Кіплінга, Дж. Конрада, Лесі Українки, І. Франка.

Привертає увагу запропонована авторкою компаративістська ідея *діалогу*. Зокрема, зазначається, що переклад – це широкий діалогічний процес між автором і читачем за посередництвом перекладача, що включає в себе рецепцію та інтерпретацію. Зазначимо, що авторка монографії вважає художній переклад інтерпретацією, як основою встановлення діалогу між текстом і перекладачем, як виявленням смислу, що проходить крізь призму перекладацької свідомості і збагачується нею, як співтворчістю письменника та перекладача, метою якої є взаєморозуміння, а результатом цього взаєморозуміння – текст перекладу.

Особливої уваги заслуговує пропозиція виділити, крім вже наявних, ще один вид взаємодій між культурними та літературними явищами, які відбуваються в межах одного національного дискурсу, а також між різними дискурсами, – *діалог* між оригіналом і перекладом. До того ж, В. Приходько умовно визначила чотири види

такого *діалогу*: 1) свідомий діалог одного письменника з іншим (через інтертекст, ремінісценції тощо); 2) діалог, що виникає між творами різних письменників і здійснюється у свідомості реципієнта, який спирається на свій тезаурус; 3) діалог між письменником і читачем (через рецепцію та інтерпретацію); 4) діалог між письменником та іншомовним читачем за посередництва перекладача [1, с. 8]. На наш погляд, запропонований В. Приходько новий вид міжнаціональних літературних взаємин є цілком науково обґрунтованим і доцільним.

Значну увагу в монографії присвячено питанню інтертекстуальності як перекладознавчої проблеми. Не обмежуючись традиційним розумінням інтертекстуальності як взаємодії текстів різних авторів (текст у тексті) та взаємозв'язку різних творів одного автора, автор монографії пропонує розширити рамки тлумачення цього терміну, додавши до нього ще й різні інтерпретації одного твору, до того ж іншомовні. Зокрема, зазначає, що текст перекладу є полем інтертекстуальної взаємодії, яка включає інтертекстуальне середовище тексту-оригіналу (фольклорні цитати, реалії, фразеологізми, фольклорні алюзії тощо) та інтертекстуальне середовище перекладача, що містить інтертекст власної культури, епохи та творчості, в контексті якої і знаходиться перекладений твір [1, с. 52]. Зауважується, що інтертекстуальність передбачає не просте наслідування чи копіювання «чужих» текстів, а «творчий діалог», не повторення попереднього, а розвиток нового тексту.

Прикметно, що в монографії В. Приходько проблема рецепції та інтерпретації художнього тексту розглядається і в імагологічному аспекті. Зокрема, важливе місце в роботі займає вивчення рецепції та інтерпретації інонаціонального характеру в іншомовному дискурсі. Зазначається, що одним із найважливіших завдань літературної імагології є пізнання інонаціонального (чужого) характеру в його етнічній ідентичності та витлумачення цього характеру у власному (своєму) національному дискурсі [1, с. 109]. Авторка обстоює думку про те, що зображення інонаціонального характеру в художній літературі, а також інтерпретація його в іншомовному дискурсі дозволяє як письменнику, так і перекладачеві розкрити механізм проникнення однієї культури в іншу, завдяки чому відбувається осмислення власної національної ідентичності. Таким чином, засаднича категорія сучасної імагології – національна *самоідентичність*, виражається крізь призму *інонаціонального, інокультурного*. Тому оригінал, який вже сам по собі є інонаціональним для іншомовного реципієнта, і його переклад слід розглядати як діалектичну єдність двох або декількох національних культур [1, с. 120].

Окремо відзначимо розгляд іншомовної рецепції та інтерпретації сміхової культури в цілому і «гоголівського сміху» зокрема. Цікавим є розгляд «гоголівського сміху» в перспективі його суто національної еволюції, а також інтерпретації в іншомовному дискурсі [1, с. 121–134]. Глибокий аналіз творів М. Гоголя та Ф. Достоєвського дозволив авторці зробити слушний висновок про те, що карнавальний колорит гоголівського «чистого, народно-святкового» сміху та пародійно-комічні інтонації Ф. Достоєвського при перекладі породжують певні проблеми збереження їхньої самотності. Однак основна стилістична мета комічного виразу повинна адекватно передаватися в перекладі, не спотворюючи при цьому інтенції автора. В. Приходько слушно зауважує, що сміхова культура у своїй національній ідентичності виступає важливим чинником у процесі інтерпретації *чужого*, адже прищеплює стереотипи й символи *іншого* [1, с. 123].

Цікавими є спостереження авторки щодо рецепції та інтерпретації *кольору* в іншомовному дискурсі. Зокрема зазначається, що етнічна колористика є неподільною частиною мовної картини світу, а тому особливі труднощі перекладу виникають через

ідіоматичність кольороназв, тлумачення яких просто колірними відповідниками неможливе, бо вони – знаки культури. Підкреслюється, що кольоропозначення слугують певним полюсом формування національного менталітету, у кольорі передається особливе, авторське сприйняття дійсності, тому колірні позначення несуть важливу етнокультурну інформацію, адекватне відтворення якої в іншомовному дискурсі є актуальною компаративістською та перекладознавчою проблемою [1, с. 165]. Авторка зауважує, що сприйняття кольору в художньому творі є своєрідним способом його інтерпретації, а семантичні нюанси кольоропозначень в тій чи іншій мові вимагають постановки проблеми адекватності рецепції та інтерпретації кольору при перекладі з мови на мову [1, с. 177]. Глибокий аналіз творів «Лісової пісні» Лесі Українки та «Тайфун» Дж. Конрада дозволив В. Приходько зробити слушний висновок про те, що колористика художнього твору є певним маркером ментальності письменника й передусім його індивідуального сприйняття дійсності, тому так важливо у перекладі зберегти цілісну ідейно-естетичну концепцію автора. Лише в такому випадку можна говорити про діалог двох мов та культур в цілому та оригіналу і перекладу зокрема.

Окремо відзначимо плідність ідеї дослідити рецепцію та інтерпретацію фразеології, яка є неподільною частиною мовної картини світу і несе важливу етнокультурну інформацію, адекватне відтворення якої в іншомовному дискурсі є актуальною компаративістською та перекладознавчою проблемою. Викликає схвалення, що авторка пропонує до переліку способів перекладу фразеологічних одиниць додати ще один метод – okazionalний, оскільки, okazionalний фразеологічний переклад виходить за межі калькування і є індивідуально-авторським новотворенням чи нетрадиційним способом мовленнєвої актуалізації фразеологізму [1, с. 188]. Складність цього методу полягає в тому, що okazionalне слово тексту оригіналу є вираженням певного ментального утворення, що виникає у свідомості автора твору. Одночасно у свідомості перекладача в момент сприйняття також виникає певне ментальне утворення, що впливає на вибір того чи іншого способу передачі okazionalізму оригіналу. В. Приходько впевнено стверджує, що цей метод – хоча й складний, однак дуже вдалий спосіб адекватного відтворення національно-культурної специфіки першотвору, його емоційно-експресивного забарвлення.

Водночас маємо і зауваження: прикро, що в роботі більшу увагу приділено дослідженню творів М. Гоголя та Лесі Українки (їм присвячена переважна кількість параграфів в кожному розділі монографії), в той час, як творами І. Франка, Ф. Достоєвського, Дж. Конрада, Р. Кіплінга – значно менше (один або два параграфи). Однак це в жодному разі не знецінює теоретичного і практичного значення монографії В. Приходько.

Робота справляє позитивне враження насиченою стислістю, коректним науковим стилем та логічністю взаємозв'язку обраних аспектів, яким присвячені розділи монографії. Доступність, повнота викладу матеріалу, обґрунтованість наукових тверджень робить монографію В. Приходько корисною як для наукових співробітників, докторантів, викладачів, студентів, так і для всіх, хто цікавиться проблемами іншомовної рецепції та інтерпретації художнього тексту. Рецензована робота має безсумнівну теоретичну і практичну цінність, що дає підстави для висновку про те, що українська наука збагачується плідним науковим доробком.

Список використаної літератури

1. Приходько В. Б. Рецепція та інтерпретація художнього тексту в іншомовному дискурсі : компаративний вимір / В. Б. Приходько. – Луцьк : Вежа-Друк, 2019. – 268 с. ; Prykhodko V. B. Retseptsiia ta interpretatsiia khudozhnoho tekstu v inshomovnomu dyskursi : komparatyvnyi vymir / V. B. Prykhodko. – Lutsk : Vezha-Druk, 2019. – 268 s.

Рецензія надійшла до редакції 26.02.2020.

N. Horodniuk

DIALOGISM OF TRANSLATION IN COMPARATIVE DIMENSION

Review of Viktoriia Prykhodko's monograph «Reception and interpretation of literary text in foreign language discourse: comparative dimension» (Lutsk, 2019)

The relevance of the monograph is determined, first of all, by the fact that contemporary national literatures are increasingly interacting with each other through translation, and thus the need to consider translated works in comparison with the originals is increasing. Studying the features and patterns of the literary translation is an important area of modern comparative studies.

The work focuses on ways of preserving the national and cultural component of the translated text. The works of M. Gogol, Lesia Ukrainka, I. Franko, F. Dostoevskyi, R. Kipling, and J. Conrad were analyzed according to this aspect.

A comparative idea of a dialogue is proposed. It is noted that translation is a broad dialogic process between the author and the reader through the interpreter, which includes reception and interpretation. Literary translation is interpreted as the basis for establishing a dialogue between the text and the interpreter, as an expression of the meaning that flows through the prism of the translating consciousness and enriches it, as a co-creation of the writer and interpreter, the purpose of which is mutual understanding, and the result of this understanding is the text-translation.

Attention is paid to the issue of intertextuality as a translation problem. Despite the understanding of intertextuality as the interaction between the texts by different authors (text in text) and the interrelation between different works of one author, the thesis proposes to expand the scope of interpretation of this term, adding to it also different interpretations of one work in the same language.

In the monograph the problem of reception and interpretation of literary text is considered in the imagological aspect. In particular, the study of reception and interpretation of other national character in a foreign language discourse plays an important role.

Foreign language reception and interpretation of laughter culture in general and «Gogol laughter» in particular are thoroughly investigated. A deep analysis of the works of M. Gogol and F. Dostoevsky made it possible to conclude that the carnival colour of Gogol's «pure, folk-festive» laughter and the parody and comic intonation of F. Dostoevsky during translation give rise to certain problems of preserving their identity.

It is noted that the perception of colour in a literary work is a peculiar way of interpreting it, and the semantic nuances of colour markings in one language or another require the problem of the reception adequacy and the interpretation of colour when translating from language to language.

The practical importance of the monograph is determined by the possibility of using its basic provisions and results as an additional source of information for further comprehension of the translational paradigm in the comparative dimension.

Key words: monograph, reception, interpretation, translation, laughter culture, colour, idiom.